

K 65.321.8
T 58

... А. ТОПОРКОВ

**ВЪД КОЛХОЗЛӘ
ХАТА-
LABORATORIJA**

**КОМИГИЗ
КУДЪМКАР 1937**

~~Коми-П.~~

~~2-800 а~~

М. А. ТОРКОВ

ВЪД КОЛХОЗЛӘ ХАТА-LABORATORIJA

Узәтис Н. Спорова

КОМИГИЗ — 1937 — КУДЪМКАР

К 65,321.8

Т. 58

ВРД КОЛХОЗ

УЧЕБНО-МЕТОДИЧЕСКАЯ

8
БРОШЮРА

4

КУДЫМКАРСКАЯ
ЦЕНТРАЛИЗОВАННАЯ
БИБЛИОТЕЧНАЯ
СИСТЕМА

Редактор *С. Караваяв*
Техредактор *О. Грибанов*

Корректор *Ф. Яркова*

Окрит № 395.   Заказ № 46.   Тираж 2000.
Сдано в производство 15/1-37 г. Подписано в печать
27/1-37 г. Формат бумаги 35×94¹/₁₆. Печатн. л. 1,75. В 1 печат.
листе 21600 г. зн.

п. Кудымкар. Типография Коми-пермяцкого Окргосиздата.

XATA-LABORATORIJA — KULTURNƏJ ǪELOLƏN OǪAG

Ǫe ətik ʃurs kressana-orytnikkez i revolucijaozʃa kadə kossisə tujjez aslanʃs ʃbbezliʃ urozaj levtəm ponda. Proverjajtisə mi uzaləmlis (ovrabotkaliʃ) dejstvijaez, udovrenņoezliʃ, kəzan maʃerialliʃ da muk. vlijajtəm.

Ǫyr, una god ʃərna, guddiʃisə orytnikkez muas i ʃasto azzisə sijə, mʃj nʃlə kolis.

No oryʃs eta ez vəv ətvtəm. ʒoʃa-ŋi sija pʃrlis uzaliʃ oʃir praktikaə. Jea eta — orytnikkezlən doʃtizenņoes, kʃz pravilo, ʃurliʃ sonʃta oliʃ, kulackəj xozajstvoez kiezə. Bedŋak siz i kolʃʃbʃlis bedŋakən, sʃlən ŋemən vəli voʃnʃ vʃlʃnkaʃestvoa kəzʃs, miŋeralnəj udovrenņoez, kulturnəj orudijaez.

„Toko əni, kollektivizacija vəgʃn, rosa dʃn oʃʃis paʃkʃt prostor i ʃəlsko-xozajstvennəj oryʃtez suvtətəm ponda i muuzalətmʃn da pədavəditətmʃn medusoversenstvovannəj sposobez primeŋajtəm ponda“, vai-

tə mijan oрытнəј dəloiš ətik pondətişsez kolasiş, kreşşanin-kolxoznik A. A. Kurnoşenko.

I toko əni (sodtam) loktis kad ətuvtnь oрытnikkeziş unatъşeçaa kollektivsə da nьliş doştižennoeznьsə kernь paşkьt kolxoznəј mas-saez dostojaŋnoən. Suvtətnь ussə siz, medvь oрытнəј dəlolan rezultattes ez çapkişsə, a və-lisə osnovaən ozlaŋsa esə əddənzьk urozaj-nošt levtəmnь.

1934 godşa mart mişeçьn KP(B)U şekre-tar jort Postьsev levtis vopros oрыttez kerə-miş kulturnəј oçaggez organizujtəm jьliş. Jort Postьsev siz vaitis: „**Вьд kolxozьn pozə аз-зьнь вур хата. Remontirujtə sijə i xatasə etə kerə as roda laboratorijaən. Kerə po-zanaən eta, aş primitivnəј, no şo zə labo-ratorijaьn kəzьsliş çuzəm peslan oрыttez. Вьд kultura ponda kerə torja gizləmmez. Organizujtə podavəditəm jьliş, kormovəј vaza jьliş, pravilnəјa podaəs verdəm da dəzirajtəm jьliş voprossez kuza konsultaci-jaez**“.

Siz loisə xataez-laboratorijaez — ьзьт kulturnəј dəlolan utlannəј oçaggez.

Jort Postьsevlən kьvves uşisə vur mi vь-lə i şetisə ьзьт urozaj: ne ətik tьşeçə xata-laboratorijaez vьdmisə zik „nemiş“. Oрытnik-kez-əntuziasttez ənergijaən xataes pondisə uzav-nь dəlovəјa. Kolxoznəј aktiv ətuvtəm ponda poçvəbьs vəli azzəm.

ХАТА-LABORATORIJAEZLƏN КЫК GODՏԱ ԱՅ

1936 godՏa janvar 1 lun kezə Ukrainayn organıziyutəma 8649 xata-laboratorija. Una rajonnezn Կut ne vbd kolhoz vblə uՏə xata-laboratorija. Etən vbdən podtverditԿisə jort Postbsevlən kbyves, sto xata-laboratorijaez loəny kolhoznikkes samodejatelnoՏyn medziznennəj formaən asşinb kolhozzeznbսə ozlanՏa levtəm ponda ny pessəmyն.

Кык godən kerəma əddən byt iz: vbdtəməş ne ətik tşəԿa opytnikkez, kədna aşnbsə vbdən řetəny vbln urozajjez ponda, podavəditəm levtəm ponda pessəm vblə i s. oz. Vbdtəməş vbln urozaj maşterrez. Xataes ətuv-tisə as gəgəranb ne ətik das tşəԿa aktivist-tezəs-kolhoznikkezəs, ətləy i starikkezəs, i tom pələs otirəs, i řeləԿəs. Opytnikkez me-dozza lozzezə svvtisə komsomolecsez.

Xata-laboratorijaezbn kruzokkez-ryr pondisə jbvşavn agrotexniԿeskəj znanņoez. řel-sko-xozajstvennəj nauka dbyə soznatelnəj ot-poseņņobş pařkalis da rydbyzka lezis vuz-zesə.

Una agronommez da nauԿno-issledovatel-skəj ucrezdenņoez krepyta kərtəşisə xataeskət i etən jonmətisə nlyş iznbsə da avtoritetnbsə.

Una kolhozzezbn xata-laboratorijabş lois seeəm-zə neovxodimoՏən, kbz obsestvennəj

stolovėj, klub da muk. Вьдәс, мьј интересуй-
tis kolhozникесә ш/х. voprossezьн, munis хата-
laboratorijaә i вьдәс хата-laboratorija-пыр.

Хата-laboratorijaезән zavedujussәјjes јон-
мәтисә аsshыньs znanņoezньsә, velәtçisә da ve-
lәtisә мәdikkezәs. Әнңа кадә хата-laboratori-
jaезән una zavedujussәјjezlән nauçнәј krugozorьs
sulalә әt вьльна mijan озьн munis agrommez
krugozorkәt.

Украинаьн хата-laboratorijaes кьк godән
razresitisә una гьриш zadaçaez, кәдна dostup-
нәјәш toko kollektivнәј опытниçestvolә. Бошtam
jarovizacija јьлиш, verdәм da әзимовәј культу-
raez pиналәм јьлиш, местнәј udobrenņoez, plo-
dovodstvo da una esә мәdik јьлиш voprossez.
Suzәtisә вьът rezul'tattez podavәditan da kor-
movәј baza keran voprossezьн. Normaez шәrti
mәssezәs verdan опыtsә vuzәtisә fermaezә
da suzәtisә zev bur rezul'tattez. Çered аzziшas
kolhozнәј çelolән seeәm otrasł, кәда verdә
хата-laboratorijaes ez-вь шивәтçә.

АКАДЕМИККЕЗ, JORTTEZ ЛЬШЕНКО ДА КЕИЦЕР, ХАТА-LABORATORIJAEZ ЈЬЛИШ

Jort Льшенко aslas statjaьн „Nauka da
praktika јedinstvo ponda (vizәt „Kolhozнәј
опытниçestvo“ № 4, 1936 godша) otmeçajтә
опытниçestvolis вьът роļsә, кәда әтlaalә nauka-

sə praktikakət. Jort Lʙšenkolən vʙvodʙs ve-zərtana — sija vʙdsən sulalə xata-laboratorijaz ponda. Sija viçujtə „mukədbʙliʂ“ nauçnəj uzal-iʂsezliʂ mneñnoʙʙsə, sto xata-laboratorijaeskət oz tuj razresajtnʙ „sloznəj“ agroçexniçeskəj voprossesə, i baitə, sto xata-laboratorijaztəg unasə on ker. Jort Lʙšenko vajətə naukais ʂerjoznəj razdellez, kədna verdə kutçisə xata-laboratorijaes i kədne uspesnəja razresitisə.

Boʂtam əddənzʙk jarkəj primerrez:

1) Vaz nauka unā das god ʂərna uzalis seeəm zadaça vʙʙn, kʙz lunvʙʙn vʙdtʙnʙ gʙriʂ kartovki, mədnoʂ suəmən, pessis kartovki vʙrozdeñnokət. Seeəm sposovʙs, kəda-vʙ ovespeçivajtis kartovki kəzan maçerial vʙrozdeñnokət pessəmsə, ez vəv. A xata-laboratorijaz otsətən etə sloznəj voprossə vermisiə razresitnʙ.

Əni lunvʙʙn kartovkies vʙdməñnʙ nełki kiloəz vesnas, a unazʙkʙs 500 — 600 gram. Kartovkilən urozajʙs (1935 godə, kəda Ukraina ponda vəli uməl, zasukivəj) 12-ʂaņ 24 tonnaəz gektar vʙliʂ, mʙj lunvʙv ponda vəli kvʙlʙtəm doloən.

2) Xata-laboratorijaes verməñnʙ aʂnʙs ətna-nʙs (samostojaçelnəja) petkətnʙ vił sorttez.

Xata-laboratorijaən zavedujussəj jort Kapinos, baitə jort Lʙšenko, mijan teorija osnova vʙʙn ne toko vərjis parəez skressivajtəm ponda: 380 sogdi obrazeciʂ, kədne mijə sʙlə

ьstim, sija polučitis šizim gibrid da vьdtis pervəj pokolenņo. Ətik godən sija keris se- eəm uz, kədə ovьčnəj stancija nuətis kьk god.

3) Jort Ivanov, xata-laboratorijaən zav., eəktis sek toko zimlaləm sogdiliš kəзьссə çuzнь kəzikə, mədnoz suəmən, razresitis se eəm zadaça, kədə 1934 godəz ətik naučnəj uče- zdenņo ez vermь razresitнь.

„Ne veritнь oзьн muniš xata-laboratori- jaez da kolhozņikkez-orytņikkez ponda naučno-šelekcionnəj uziš metoddez dostup- noštə vermasə toko nija očitьs, kədna vьd- sən orətčisə oзьн muniš kolhozzez praktika dьniš, kədna oz azzə kolhozzeziš medbur očitьsə“ (Lьšenko).

Akađemik B. A. Keller 1935 godə SSSR Naukaez Akađemija majskəj šeššija vььп as- las dokladьн vaitis:

„Меньм oxota vištavnь ətik viļ javlenņo jьliš, kədalə me šeta zik isklučitelņəj značeņ- ño. Sodtьtəg pozə vištavnь, sto šelsko-xozaj- stvennəj nauka zoraməm ponda lois viļ veli- kəj istoričeskəj əpoxa. Mijan vььtša-vььt stra- nanьм tьrə šelsko-xozajstvennəj issledovatel- skəj jačejkəzən — xata-laboratorijaezən. Nau- kaez Akađemijalə panьt vьdmə kolhozņikkez millionnəj massaiš akađemija. Ətlaьн ravočəj izovretaťelstvokət paškьta organizujtčə kreš- šanskəj izovretaťelstvo.

Voroņezskəj oblaštis sovettez sjezd vьln me tədsaši xata-laboratorijaezən zavedujussəj-jezkət. Bošta, naprimer, jort Pervovəs, kolxoznik-opьtnik, seeəm-zə zor, kьz me. Mijanəs ətlaьn snimajtisə — kьk akadėmikəs, kədna jitəməš jedinəj vołaən aslanьs ovsəj izьn mi-jan socialističeskəj rodina ponda.

Jort Pervov laboratorijaьn kьtčəz toko vəliš kьk privor: lupa da purka. No vizətə, kьeəm intəresən tədmalə sija assis lupasə, oštə sь-pьr as pondašis vil mir, siz-zə, kьz kər-kə Ľevenčuk — aslas prostəj mikroskoppezən — ošlis vil mir posnitik lovja sussestvovəzliš, kəd-nə oz vermь azьnь prostəj nevooruzitəm šin.

Mijə dolzonəs otsavnь eta vil massovəj naučno-issledovatel'skəj vьnlə čorьta suvtnь kok vьlə, vooruzitnь sijə sootvetstvujussəj naučno-texničeskəj bazaən“.

XATA-LABORATORIJAEZLƏN STAXANOVECCEZ

**JORT KURNOŠENKO,
XARKOVSKƏJ OBLAŠTIŠ,
PETROVSKƏJ NIMA ARTELIŠ KOLXOZNIK**

Akadėmikkez jort Ľšenko da jort Keller avtoritetnəj mneņņoezkət xata-laboratorijaez jьliš tədsašəm vərnь, tədsašam xata-laborato-rijaez vьdlunša izkət da nь rukovoditellezkət.

Jort Kurnošenko, ozza vatrak, oрътник, кык god şarna vәli kolhozьn predşedatәlәn. Pervәj organizujtis xata-laboratorija. Sija-zә pervәj aslas posadьn pondis protravlivajtnь kәzьs, kәznь sortovәjjezәn da primeņajtnь miņeralnәj udovreņņoez. Pervәj zavoditis ozvoana kartovki, i voštis urozajsә gektar vьliş 1200 pud.

Jort Postьsev reç vәryn jort Kurnošenko sekzә resitis organizujtnь xata-laboratorija da lәşәtnь sьyn uz.

Komsomoleccez da aktiv vьnәn lәşәtisә pomessenņo i medozza-zә tәlә ңoldas kolhoz-ņik sogmәtisә xataiş vьna kollektiv. Ңoldas kolhozņik uşerdnәja kutçisә agrotexņičeskәj uz verdә.

Jort Kurnošenko juralәm uvtnь organizujtis molodoznәj komsomolскәj brigada 75 mor-tiş i poluçitis torja proizvodstvennәj uçastok. Eta brigadaьs i lois xata-laboratorijaas osnovnәj jadroәn.

Praktiçeskәj uzьs xataьslәn vәli to kьeәm: Medoz proverjajtnь kәzьs maҗerial çuzәm vьlә. Kerisә jassik, tьrtisә muәn i kәzisә. Lәşәtisә todilnәj tetrad, kьtçә gizlisә, kәр kәzisә, kәр mьççisә petasses. Bьd kulturasә aslas ңimәn gizlisә torjәn.

Кьзи kәzьslәn çuzәmьs da sәstәmьs vәlisә lazmtьzьkәş normalnәjşә, sek xata opredelajtis bьdәtәm kәzan norma.

Mədik, mьjən zañimajtçis xata-laboratorija-
ьs — etə tədis kad, kər kьeəm kultura kəznь.
Кьз toko termometr mьççalis kolana sonьt—
сь jьliş juərtisə kolhozñikkezlə. Sizkə, kəzəm-
nas ez şormьlə, a etə garantirujtis urozaj.

Jort Kurnoşenko xatalən kuimət dəlo—
kolhozñəj ьbbez vьliş muşin velətəm. Vəlisə
boştəməş muşin obrazeccez (muşin monolittez)
нь ozlaşa analiz ponda. Polevodstvoьn etə
vaznejsəj dəlolən mogьs vezərtana: tədnь mu-
şinnezliş sostav, mьmda sььn sovvez da pe-
regnoj, tьrməнь aļi ozə pitətelnəj materialles
вьdmas ponda. Etəşəñ i loəнь urozajnoşt lev-
təməьn meroprijaťijaes əddənzьk vernəjəş mu-
şin uzaləm ladorşəñ da sьə udovreñņoez pьr-
təm ladorşəñ.

Ozlañ — oрьtñiceskəj uz: jarovizirovannəj
da ɳejarovizirovannəj kartovkilis urozaj velə-
təm udovreñņoez puktəm şərti da udareñņo-
eztəg. Вьd oрьtlən dəlankaes — 100 kv. met-
rəñ. Tədəm vəli, sto jarovizirovannəj kartov-
kiьs burzьk: sija ozzьk voə i urozajnoştьs
vььnzьk.

Seşsa kerisə navludəñņoez kəzəmməz şə-
rьn. Natodil tetraddezə gizlisə, kər kəzəmr, kər
petalis, pondis rozşavnь, kajnь trubkaə, sve-
tītнь da kər vois. Xata peşşis tədnь, kьz вьd-
məнь kəzəmmes ɳəətkod muşin uslovijaezьn,
kьz вьdməнь oz kəzikə, вьdkod udovreñņoez
pьrtikə da muk. Lois vezərtana, sto çoza koş-

man muşinnez vьlə kəznь kolə medoz; ul muşinnez vьlə — kəznь məd oçeredə.

Gizlammes şerti pozas azьnь: kьtən da kьeəməş kolxozьslən muşinnes, kьeəm mero-prijaŋijaez nьkət kerşьvlisə urozaj levtəm ponda, kьeəm — ьzьt-ja urozaj ovlə vьd ьv vьln. Eta loas fundamentən ьbbez istorijaiş nastojassəj kniga ponda.

Xataьs ez kol vңimanŋotəg i vil kulturaesə. Vezərtana, sto srazu pьrtnь vil kulturaesə kolxoznəj ьbbezliş ьzьt mestaez vьln i ŋeləşalana da i oz lezə. Kolə torjətnь nagvad uçastok, kəda vьln i kolə velətnь, kьz vil vьdmasses setən vьdmənь. Uçastoksə eta ponda torjətisə 1,25 ga ьzdaə. Uznas juralis xata-laboratorijaən zavedujtiş jort Kurnoşenko, no saməj oрьttəsə nuətisə komsomołeccez: Korņienko Maruša voştis vil lubjannəj kultura — kanatņik; Muxa Klavdija — via vьdmas klessevina; Pojason Marija — araxis ŋeto zemlannəj (kitajskəj) ərek; Sorja Aleksandr kəzis amarant — vьln urozajnoşta turuna verdan vьdmas.

Isрьtvajtisə vьdkod kəzan sposobbez i tədisə, sto unarjada da lentočnəj kəzəmmes burzьkəş pьrşa svałnəj kəzəməş.

Təvnas xataьs lois agroťexņičeskəj veləťəm ponda centrən. Uzalisə polevodstvo, sadovodstvo, masinaezvelətan da mədik kruzokkez.

То зеньтіка вишталәмән јорт Курношенко хата-laboratorijalән sija ЪЗЫТ ИЗЪС, кәда вишталәм естән сь гизәм шәрти.

Р. ЈЕ., ЛІТВИНЕНКО

**ДНЄПРОПЕТРОВСІНАБН, Г Р У Н І М А К О Л Х О З І Ш
ХАТА-LABORATORІJAӘN ZAVEDUJTІШ**

Літвіненко, Петр Јемелјановиç, керис вьдәс розанасә, медвь вьєәма оворудјтнѣ хата-laboratorija.

Агроґехиçова зьгьп ем вібліотѣка. Мәдик зьгьп laboratorija. Laboratorнәј приворрезша setçin емәш: шу култура сорттез, јаровизиrowаннәј култура образецез, вьдкод агроґехиçе-скәј пријомmezән ґеланкаеziш шу урозай образецез, коґнеплoddez, коштәм јогтурunnez (герварийез) да муk.

Хаталән актїв — 30 mortiš. Setән бригадїrez, zvenjevәјјez, podavәditан fermaeziш uzaliшsez, ogorodnikkez, komsomoleccez, velәtiшsez. Вьд актївистлән хата-laboratorijaшаң ем кьєәм-ґенавуд nagruzka.

Узаләнѣ ролевodçeskәј, pōdavәditан, карçјәр (ogorodнәј) — kruzokkez.

Kolhozникkez kolasьн хата-laboratorijaьс авторитетнәј. Kolhozникkez тәдәнѣ, мьј sija керис i мьј сьән керәма.

Kolhozникkez овсәј собранґо вьльн хата-laboratorijaән zavedujtiш керә otçot aslas из јьлиш.

Хата-лабораторијаэн вьёэма сувтэтэма опытно́ство. Сиз, наппример, асла́с опы́ттезэ́н хата-лаборатори́ја докazitи́с, сто́ жаровизи́рованнэ́й ид со́дтэ уроза́йсэ не́жаровизи́рованнэ́й сэ́рти ге́ктари́ш 4 центне́р, а о́ша со́гди — 1,36 центне́р, и сто́ э́ддэ́н о́з (sverxра́нне́й) кэ́зэмме́з уроза́йсэ сэтэ́нь умэ́лзькэ́.

Керэмэ́ш опы́ттез, кы́з vlijajtэ́ э́зиммес вьё́ муш́инсэ вьд́ноз узалэ́мьс, то́ кьё́эм схема́ сэ́рти: 1) пы́рша plugэ́н 18 см пы́дьна гэрэм, 2) 18 см вьё́ predpluzhика́ (jezaboштан) plugэ́н гэрэм, 3) seeэм-зэ́ гэрэм каткованно́эн, 4) лусситэм, а сьвэ́рьн 18 см пы́дьна гэрэм.

Хата-лаборатори́ја э́тла́ьн бригадаэ́зкэ́т прорава́ть вайтэ́ вьдэ́с агро́техни́ческэ́й мероприя́ти́яесэ́.

(М. Гу́ла́й. „Э́тла́ьн бригадаэ́зкэ́т“. „Хата-лаборатори́ја“, 1936 год, № 3.)

**G. F. BAUЭР,
DNEPROPETROVSKƏJ OBLASTEN
„ROT-FRONT“ KOLXOZIS
ХАТА-ЛАБОРАТОРИЈАЭН ЗАВЕДУЈТИШ**

Јорт Бауэр сиз гизэ асла́с уз јьли́ш:

„Мия́н хата-лаборатори́яи́ш акт́ив чу́лэтэ́ вьзт́ уз уроза́жно́ш ле́втэ́мьн. Хата-лаборатори́яьн чу́лэтсэ́ агро́теху́сова, е́та дь́рнэ́й велэ́тчэ́нь не́ то́ко хата-лаборатори́яи́ш акт́ивистте́с, но́ и рја́довэ́й колхо́зниккес.

Арша́ сев ке́зэ лэ́сэ́тчикэ́, ми́яэ́ сувтэ́тим una вьд́ко́д агро́техни́ческэ́й мероприя́ти́яез.

Ozza godşa oрыт җәрти әзиммесә пиңалисә кык җледә. Мәјмуша годә мијә пиңалим уҗасток-мәд разнәј мөстәезьн и урозәјсә ена уҗастоккез вьлиҗ воҗтим 1—2 центнерән уназык, кәт и пиңалим умәлзык уҗастоккез.

Мәјму вәли җүләтәм орыт поҗит изасән әзиммесә мулҗирүјтәм куза. Тульснас әзиммесә киҗкалим поҗит изасән. Киҗкаләм уҗастоккез вьльн әзимьс вәли 10 *sm* вьльнзык, заес јонзыкәҗ, сеппес ьзьтзыкәҗ.

Уна изьс хата-laboratorija пonda и вьдсән колхозьс пonda мијан җуезлиҗ сорттөсә бур-мәтәм җәрти. Мијә виҗталим испьтајтнь мијан колхоз условияезьн сорт-мәд ошаовәј да әзимовәј култураез. Вәрјим-ни җөвооворот ьв-везьн орытнәј уҗастоккез.

Мијан колхозниккес әддән друзнәја ку-җишәнь орытнөцөскәј из вердә, обсүздәјтәнь планнез, җөтәнь уна предлозөңнөез.

Вьдәс мијан орыттөс колхоз пonda виҗәнь ьзьт зһаҗөңнө. Мијә веләтәм муҗин узаләмьн, кәзәмьн да зимләләмьн медвур агроҗөхнөцөскәј спөсовбөез.

JORT MAҒCEV,

ҒЕҒАБИНСКӘЈ ОБЛАҒТИҒ,

ҒҒЕРБИҒИНСКӘЈ РАЈОҒИҒ,

„ЗАВЕТЬ ИҒИҒА“ КОЛХОЗИҒ ҒҒЕН

Јаркәј примөрән, кәдә тьҒҒалә, кьөәм зәдәҗәез сувтәтәнь колхозниккез-орьтнөккез

aslanьs uzьn, loə kolhozņikkez-udarnikkez II Vsesojuznəj sjezd vььn kolhozņik-oryņniklən Maļcevlən vьstuplennə.

„Kolə nemedlenno pondььnь pьrtнь kolhozzez praktikaə mijan naučno-issledovatel-skəj učrezdenņoezliš dostizenņoesə, niјə kolə pьrtнь paškьt massovəj proverkaən vьdkod uslovijaezьn, mijan socialističeskəj ъbbeziš osobennošttez šerti.

Mijə sizzə dolzonəš ašньm projavlajtnь kolhoznəj iničiativa — kossььnь mədik, urozajnošt levtəььn ənnə kadə esə tədtəm sposobbez.

Mijan, kolhozņikkez-oryņnikkez ponda, ətik medьььt zadačaən loə kernь jon osnova us-tojčivəj urozajjez polučitəm ponda, medvь produktaes mijan stranaььn vəlise tьrməьvi, kəda avu i oz vermь lonь kapitalističeskəj miгььn“.

Omən Sovetskəj sojuz pašta izvestnəj kolhozņik Maļcev eta vьstuplennəьn vištāləma orьtnəj uzis programma, kəda suvtətəma vit godša kolhoznəj orьtničestvo praktika vьььn.

Maļcevlən orьtnəj uzьs, kəda čulalis əd-dən šəкьt uslovijaezьn — kreššanin vedņak jedinoličnəj hozajstvəьn, nastojassəja paškalis toko kolhoz organizujtəm vəгььn.

Neьььtšəņ pondətis Maļcev aššis orьtnəj uzsə: 100 gram jarovəj sogdi kəzьs Ceznum 0111, kəda polučitis ozzəša votanika Institu-

tiš. 8 godən Maļcev jylätis etä sortsä ñeätik tšeça centnerəz bur sästəm sorta zasuxalə ñešetčan kul'turaə, kədə əni kəzə ñe toko „Zavet' Iljiça“ kolhoz, no i v'bdəs rajon'ys i ñelki mädik rajonnez.

Sešša 1000 centner 1933 godə i 2500 centner 1934 godə kolhoz'ys etä sogdisə šetis gosudarstvolə šemennaj fondə. Eta v'ly'n Maļcevlən op'ytnej iz'ys oz končajtš'č. Əni sija is-p'yt'vajtə kəz'ysšə 27 sorta sogdiliš. Məjmuša godə 25 op'ytnej učas'tok vəlisa kəzəməš vil kul'turaezən.

Seeəm v'z'yt razmax i seeəm rezul'tattez su-zätis staxanovec-op'ytnik Maļcev aslas upornəj uzən“. (Leņingradskəj xata-laboratorija. 1936 g. lisvok 19—20.)

Mijə vajətim toko ñol primer, ñol op'yt-nik-əntuziastəs, d'elo organizatorrezəs, kədələn po'zab's seeəm v'z'yt, sto oz šetč' uçotlə. No seeəm əntuziasttes ñe ətik tšeça, a n'z m'z saj'yn sulalə'n' ñe ətik das tšeça kruzkovec-cez-aktivisttez. I v'bdəs nija ñe toko xata-laboratorijaez gəgər, no i nauçnej uçrezdennoez da nauçno-issledovatel'skəj instituttez gəgər. Zadaçab's v'bdə'n'ny'slən ətik: kolhoznəj xozaj-stvo burmətəm ponda peššəm.

Xata-laboratorijaezən zavedujussəjjez me-dozza ukrainskəj sovesaņņo v'ly'n akad'ematik L'šenko aslas doklad'yn vištalis („Kolhoznəj op'ytničestvo“, april, 1936 god):

„Вьдәс мијан изьс долзон лонь јитәма socialističeskəј proizvodstvo буршәтәмкәт. Јединәј план тьртәм пonda әтиккез изаләнь микроскоп-pezән, провиркаезән, әлектричәскәј установкаезән; мәдиккез — саркаезән, кураннезән учәтик дәланкаез вьльн, кьтән керәнь орьттез вьд-код климатичәскәј uslovijaezьн; куимәттез изаләнь ьзьт мащиввез вьльн; ноләттез—трактор-рез, комбайннез вьльн да siz оз. Вьдәс етә әтүвтәм изьс kollektivнәј хозajstvo uslovijaezьн шетас ьзьт әffektivнош, ьзьт dostizenноез. Вьдмә теоретичәскәј вооруженнош, мьла изас участвуйтәнь сотһаез, а мукәд vopros-sez куза не әтик тьшәча kolhozник“.

ОРГАНИЗУЈТАМ ХАТА-LABORATORIJAEZ

Вьдәс, вьвлаң viсталәмьс, овоснујтәма Ukraina dostizenноез вьльн. Setчин medpervo organizujtisә kolhozнәј „научно-issledovatel-skəј instituttesә“—хата-laboratorijaesә. Esшәң dvizenноьс paшkalis omән SSSR-әтһас. Хатаes вьдмәнь „кьз еаккез“. I не токо вьдмәнь по i dejstvуйтәнь. Не вьдәнньс әtkoд бур uslovijaezьн. Унаьс нь kolasiш pantalәнь не-доocenka, ас дьнаньс некултурнәј да вьуро-кратичәскәј otnosenно, по вьдәс ена padmәт-tes токо ьздәтәнь орьтниккезлиш resimoшtsә— тьртнь SSSR-сә хата-laboratorijaezән.

ВЪД КОЛХОЗЛӘ ХАТА-LABORATORIJA

Невна әнергија, настојчивошҫ и хата орга-
низуйтәма.

Formalnej pondätәмь — әктәнъ актив и су-
зәтнъ правленноша да овсәј собранноша раз-
решенно, медвь организуйтнъ хата-laboratorijasә.
Хатасә медозза колана оборудованно пон-
да сузәтнъ незыт assignovka да otsät vontә-
мьн да jugdätәмьн. Podходассәј керкуьс ха-
та пonda пьр аzziшас.

Дәzirajтам, мишкalam керкусә. Аzzам пь-
zannez да skamjaez. Штенаезә әслам vozддез-
лиш portrettez, ш/x. да podавәditәм jьлиш pla-
kattez да muk. Bankaezә saditam cvettez и
suvtәtlam nijә әбьнnez да пьzannez вьлә. Ха-
талән loas кулturnәј vid.

Koram agronomәs, чukәrtam kolxoznәј актив
и әктam agronomсә kernъ вешәда хата-laborato-
rijaez jьлиш, stalinskәј 7 — 8 milliard шу ponda
pessәмьн нь ьзыт rol jьлиш, suvtәtam medoz-
za kuim miшеç kezә uz plan... и pondam
uzavнь.

Koнесно, аzziшасә отир (и una!), кәдна пон-
дасә вaitнъ, sto и опьттеztәг наңьс sogмьли-
taj, вешкьта розәә pondасә шеравнь: agronom-
mezән oxota lois lonь... и siz оз.

No оз kov ровнь — лувәј и medbur, kola-
на делосә pantalәнъ „vstьki“ nija, кәдньлә

oxota spokojnəja uzny. Klassovəj vrag esə ət-
pyr, i ne medvərjajš, pondylas xata-laborato-
rija kolosəə šujšny ved. Etə — ne viļ delo!

Medoz pondasə vaitny: oborudovannotəg
xatasə on oš i ussə sьny on ləšət. Kolə i va-
rometr, i dozdemer, i tєxničeskəj vessez, i
koštan skap, kolbaez, provirkaez... i una-una
laboratornəj ussez ponda vьdkod kolana pri-
vorres... 1000 rubtəg-pə xatasə stroitny en i
kutčiš!

No etə vaitəny nija, kədna i tьšəca rubən
xatasə ozə stroitə.

Koņesno, nekini oz vait, sto xata-laborato-
rijasə pozə organizujtny nemtəg. **No pondət-
ny delosə** pozə i nezyt navorən: pincet (pos-
nit predmettez kutəm ponda sipčiokkez), ves-
sez, koštan skap — pozə kernь kolhoznoj vь-
nən; termometr, ьzdətan štklo (lupa) da muk.
pozə nevny una denga viztəg.

Kər deloьs ьzdas, i kolhoznikkes kazalasə
xata-laboratorijašan javnəj polzasə — sek as-
signovkaьn otkazьs oz lo.

Sešša, medozza kadas sloznəj privorresə
da instrumenttesə vošny oz i kov, sijən, sto
ozə loə (kьtčəz) seeəm očirьs, kədna kuzasə
privorresə sekzə lezny usə. Pondas vьdmьny
xata, pondasə vьdmьny i kadrrez.

Pravilnəja gizis jort Postьsev xata-labora-
torijasə medozza organizatorlə jort Kurnošən-
kolə da sь aktivlə:

„Tijə ed pajmə medozza ņudaçaezşan, nastojçivəja da upornəja vestə ozlaŋ xata-laboratorija organizujtəmsə i tijə poveditat. Xata — agrokułtura oçag — voştas asşis“.

XATA-LABORATORIJALƏN MEDOZZA OŞKƏVVEZ

Pervo oz kov kułçişn̄ ьзыt da sloznəj za-
daçaez verdə. Мыла активьс кычəз jeeapыт-
nəj, to bur esə, кыз ņem on ker, a to, мыj
uməлзьк, verman kernь vred. A medvərjaьs
vermas srazu orətnь xata-laboratorija dьnə do-
verijesə. A bergətnь sijə vər loas şəkyt. Sijən
dejstvujtnь kolə planovəja; kolə viznь tədь-
льn, sto xata-laboratorija aslas uzən dolzon
nuətnь to мыj:

1) Вьдтн̄ь агротехніцəskəja gramotnəj
kolxoznəj kadrrez: вьдьс н̄ь kolasiş dolzon
soznačelnəja kernь вьд proizvodstvennəj pro-
cessə, kədaьn sija uçastvujtə.

2) Opыttez da navludəŋnoez kolxoz proiz-
vodstvennəj uslovijaezьn.

3) Pыtnь kolxoz praktikaə agротехніце-
skəj prijommez, kədna levtənь urozajnoşt.

4) Kolxoznəj ьbbez вьл̄ьn jьлətnь staxa-
novskəj uz metoddez.

Xata-laboratorija uziş etə programmalən
medozza oşkəvves — agротехуçова. Şełskəj xo-
zajstvo, podavəditəm, pçelovodstvo da muk.

Kruzokkez organizujtəmtəg xata-laboratorijalən
узьс оз vermь lonь.

Ета узьн меdозза juralişьс — agronom.
Опытнəj бригадиррез, polevoddez, kaçestvo
inspektorрез, podavəditan fermaezən zaveduj-
tişsez — sizzə ɲe uçət polza vermasə şetnь
kruzkovəj uzas.

Kruzkovəj uzlən zadaçaьс вərijішнь ş/xo-
zajstvo sloznəj voprossezьн. Тəднь муşinliş
ɲeətkod dejatelnoştсə, му uzaləmlіş da udov-
reŋŋoezliş znaçeŋŋosə. Тəднь urozajnoşt le-
təмьн səstəm sorta kulturaezliş da kəzəмьн
srokkezliş, a sizzə jogturunnezkət peşşəmlіş
ьзьтша-ьзьт roļсə. Вьдтнь stojkəj peşişsezəs
kormovəj (verdan) vaza ponda da jaja da jə-
la porodaə podaəs burmətəm ponda.

Озлаŋ, sijən, мыла теорijasə kolə krepitнь
da proveritнь praktikaən, suvtə mijan pro-
grammaіş mədik razdel—опьttez da nabludə-
ŋoez. Ена опьtteziş temaesə mijə şetim-ŋi,
kər gizim опьtnikkez-staxanovecsez uz jьliş.
No temaes вьдсəн zavişitəнь kolxoz trevo-
vanŋoezşəŋ da сь gəgərşə uslovijaezşəŋ.

Setçin, suam, kьtən preovladajtə lonvədi-
tan xozajstvo, to unazьksə pondas interesujtнь
lon. Кьzi kolxozьн eməş toko mestnəj vespo-
rodnəj kulturaez — sek опьttēs vermasə kerşь-
нь sortovəjjez linijaət. Nazom ɲetьrməмşəŋ
suvtə vopros nazomsə mədik udovreŋŋoezən
vezəm jьliş. Кьtən una torf, setçin pondasə

proverjajtnь sьliš dejstvijasə vьdkod norma-
ežьn. Šama mušinnez pondasə kornь oрьttesə
mergelevaņņoən da izvestkovaņņoən. I siz oз.
i siz oз.

Орьт — əddəñ šerjoznəj delo.

Орьт дьнə kətegoričeskəj trebovaņņo —
točnošt.

Ñpravilnəja kerəm oрьт əstə ladšis, žugə,
mьla šetə ñevernəj rezul'tattez.

Орьт kerəm дьнə osnovnəj trebovaņņoes
loasə to кьeəməš:

1) Učastokьs oрьт uvьn dolzon lonь:

a) Ləšalana sija mestnošt ponda, mədnəz su-
mən, seeəm mušinən, kəda kolхозas meduna. Oz
tuj, suam, kernь oрьttesə torfjanəj mušin vь-
lьn, kər unazьkьs šoja mušin; siz-zə, kər em
ñe ətik sotņa gektar podzolistəj mušin, kernь
oрьttesə šoja, kərtalana mušin vьlьn, kəda
kolхозas toko ətik gektar.

b) Učastokьs dolzon lonь rovnəj, gəppez-
təg, kьrassəztəg. Kьzi sija ñevna pokata, sek
dėlankaesə kerəñь dol pokat pələñnas.

c) Dolzon lonь ətmoz udovritəm da uza-
ləm 2—3 god šərna oрьтьs ožьn.

2) Dėlankaes učastok vьlas vermasə lonь
ñeətьzdaəš, sь šərti, mьmda eməš oрьт ponda
materialles (kəzьs, miņeralnəj udovreņņoez da
muk.). Nija vermasə lonь ətik sotəjšaņ gektar
ətik dasətəz. Dėlankaьs, kьz pravilo, vekñit
da kuз. Suam, 100 metr kuza dьrñi vermas

лонь кык, vit, dasmetr pašta. Эттик орытис вь-
дас деланкаес пlossадыс шэрти долзонэс лонь
этыздаэс. Сек нija эддэн удовнэжэс сравниваж-
тэм понда.

3) БВВВУША орыттез оз лəшав kernь этрыр
кəзэм дьрнi. Eta дьрнi вермасэ лонь грувəж
осивкаез. Siz, суам, бур сорта согди вермас
шурнь умə|зык мушин вьлə, а умə| sort — бур-
зык вьлə... i кыкнан сортэс вермасэ шетнь э-
ткод урозəж. Везəртана, сто eta лоас неverno i
бур согдисə вермасэ бракуйтнь.

Медвь eta ez согтнь, орытсə керəнь кыкiш-
куимиш, а мукэд порə i упəзыкiш.

Боштам тема: тəднь sortовəж согдилiш Лжу-
тесценс 062 i местнəж, веспороднəжлиш урозəж-
ношт. Jансəтам уцəстоксə куим торжə, куимиш
кəзлэм понда, siz:

I povtornošt (kəzəm)		II povtornošt		III povtornošt	
Лжutesценс 062	Местнəж	Лжutesценс 062	Местнəж	Лжutesценс 062	Местнəж

Боштам мəдик тема: назомлən-пегрегножлən
да минералнəж удовренноезлən картовки вьлə
влiяжтэм:

I Ga vylə peregnoj 40 tonna.		II Ga vylə S-ammonij 2 c., su- perfosfat 4 c., ka- lijnej sov 2 c.		III Kontrolnej udob- rennotəg.	
Rozovəj	Çoçkom	Rozovəj	Çoçkom	Rozovəj	Çoçkom

Dełankaes kolasə, medvь sorttes ezə sor-
laşə, koləny borozdaez-proxoddez 30 — 40 *sm*
paštaş svaļnej kəzəm dərņi da 50 — 60 *sm*
—rjadovəj dərņi.

4) Opytyš vьdəs faktorres šurətsəny akku-
ratnej uçot uvtə: mušinlən nətkođys (šoja,
pesəka torfjanəj, šədmušin), predsestvennik
(mьj vəli sь votəz), unaja puktəməš udobren-
noez, mьj pьdьna gərəm, kəzan maťeriallən
kaçestvo, kər kəzəm, kər petalis, kər cveťitis
da siz oz. Vьdəs etə askadə gizam todilnej
tetradə. Etə opьtlən askodəma vuxgalterija.

Uçot-navludajtəm šetə vozmožnostь sozna-
telnejə vizətnь sь vylə, kьz vьdkodь kultura
vьdmə da vizə ašsə vьdkodь uslovijəez dərņi,
i mьççavnь kolxoznej massalə toçnejə da nag-
ladnejə, kьz kerəma mijanəs interesujtan
opьtьs.

Vьd dełanka vьliš urozajьs lьddišə torjən,
a sərət urozajəsə vizətnəny rasçotən ga vylə.

5) Уçот-нављудajtәмsә kolә vajәtnь коңе çәз. Oz tuj suvtçьnь liçnәj vpeçatleññoәn: etä sortьs vәli burзьk mәdikьsša, vьlnзьk, serьs kuzзьk... ä sizkә, i urozajьs burзьk. Etä vermas lonь vәvәtanaәn. Kolә toçnәja vištavnь — tәdnь: seeәm-to sort, seeәm-to uslovijaez dьr-ñi vois sek-to i šetis seeәm-to urozaj çentner-rezьn ñeto tonnaezьn ga vьlä. Зьн vьlas suvt-çikә mijә veš әstam i uz i kad.

Sešša xata-laboratorija dolzon kernь opьt-tez urozajnošt, levtәмьñ to kьeәm vazñejsәj faktorrezьñ: a) jarovizacija (akademik Lьšenko sposov šәrti kәzan maaterialsә kәzәm ozas çuz-tәm); b) biotñizacija (kәzan maaterialsә kәzәm ozas ximiçeskәja obrabatyvajtәm); c) inokula-cija (bobovәjjezliš kәzan maaterialsә da mušinsә klubekovәj azotәktan bakterijaezәñ zarazitәm); ç) šideracija (вьdmikas — veznas вьdmassesә gәрәm, кьз udovreñño); d) мулçiropañño (tor-fәñ, kļever izasәñ da šu kulturaez izasәñ, šeš-ša, natodil kerәm vumagaәñ — мулçaәñ mu-šinsә vevttәm).

Koңesno, ena meroprijatijaes medozza ka-das keršәnь agronom juralәm uvtьñ, sь vištälәm šәrti.

PODAVӘDITӘMьN

XATA-LABORATORIJALӘN UZ

Uzalan-ñi xata-laboratorijaez primeriš mijә tәdam, sto nija ñedoocenivajtәnь š-xozajstvo-

iš etik vaznėj front — podavəditəm. No kolə vištavnŭ, sto i estən sizzə paškŭt ьв issledo-vačel'skəj uz ponda.

Medozza uz ponda pozə vištavnŭ opytte-ziš to kŭčəm razčellez:

a) Normaez šerti jəla podaəs jəv sodtəm ponda verdəm.

Torjətam 10—20 mäsəs, priblizitelno etik vesaezə, ətmoz verdəmmezə, etik porodaiš, ətkod produktivnoštəezə etik vŭštan kadə (vur-zŭk jəvšaləm vəras pervəj zŭnas).

Mässesə jansətam kŭk torjə: əttesə verdəm ozza moz — kontrolnəj gruppə. Məddesə verdəm zŭvəj ves šerti vŭna da ovjomistəj verdəsən.

Kər opytnej gruppəəs mŭččalis medŭzŭt udoj (jəvsə šetis meduna) i dopolničelno šetaləm kərŭmŭs oz šet jəv sodəmsə — opytŭs dugdətčə.

Siz (i toko siz) xata-laboratorija vermas pŭrtŭ kolhozzez praktikaə jəla podaəs pravilnəja verdəmsə.

b) Jaja podaəs, unazŭksə pŭršsezəs, verdən opyt, kŭtən pravilnəja verdəmsə da verdasses vizəŭnŭ resajuššəj značəŭno.

c) Tom poda vŭdməmlən učot, verdən sposobvez dŭrŭi. Pravilnəja vŭdməmsə šetas vozmožnošt dontŭ primitəm normaezliš prigodnoštə. Nepravilnəja vŭdməmsə — suvtətas vopros verdəmsə burmətəm jŭliš.

Опыттез дърни вьдәс павлуденноесә вьес-
мика гизләнъ, жуэртәнъ правленноә да гизәнъ
местнәј газетън.

Мижан кнѣзкалән ьздаьс сетә возмоз-
ношт токо зеньтика гизнь маѣриалсә хата-лаво-
раторија из пonda. Но i вишталәмьс тьрмәмви
лоас узсә pondәтәм ponda.

Хата-лабораторијаез јьлиш лиѣратураьс кьтцәз
есә әддән јееа. Овјазателнәј тәдсашәм ponda
хата-лабораторија библиотекалә рекомандуј-
там:

1. „Ленинградскәј овлаштън хата-лаборато-
рија“, акадѣмик Келлер редакција ивтън. Лени-
нградат: 1936 г. Д. 2—50 к.

2. Постъсев Р. Р. „Хата-лабораторија“. Шел-
хогиз, 1934. Д. 12 к.

3. Курношѣнко А. А. „Хата-лабораторија“. Шел-
хогиз, 1935. Д. 35 к.

4. Малов Фјодор. „Плodorодија клуѣцез“. „Том гвардија“. 1935. Д. 70 к.

5. Журнал „Колхознәј опытноѣство“. Моск-
ва, 139. Орликон pereulok 1/II. 309 комната.
Д. 12 руб годнас.

6. Журнал „Хата-лабораторија“. Киев. Крас-
ноармејскәј, 14. Д. 6 руб годнас.

~~Инв. № 3912~~

~~Ц. 1937
акт № 78
Л. Д.~~

1-00

Цена 15 коп.

~~3120~~

~~Коми-П.~~

~~2-8000~~

611-93-657/268

М. А. Топорков

КАЖДОМУ КОЛХОЗУ
ХАТУ-ЛАБОРАТОРИЮ

Перевод *Н. Споровой*

На коми-пермяцком языке